

Zasady dopuszczalności słów

W grze Scrabble używa się jedynie wyrazów pospolitych, spełniających odpowiednie reguły ortograficzne i gramatyczne. Dozwolone są odmienne i nieodmienne części mowy, łącznie z poprawnie utworzonymi formami odmiany. Wszystkie dopuszczalne słowa i formy gramatyczne zawiera Oficjalny Słownik Polskiego Scrablisty (OSPS). O zawartości i aktualizacjach Słownika decyduje Komisja Językowa Polskiej Federacji Scrabble, na podstawie obowiązujących w grze kryteriów dopuszczalności słów. Przy podejmowaniu decyzji o włączeniu słów do OSPS lub o ich odrzuceniu Komisja kieruje się przede wszystkim:

- występowaniem danego słowa we współczesnych (wydanych po 1980 r.) słownikach języka polskiego;
- frekwencją danego słowa w korpusach języka polskiego;
- uchwałami Rady Języka Polskiego i rozstrzygnięciami poradni językowych.

Nie jest konieczne, aby słowo występujące w OSPS było odnotowane w którymś ze słowników języka polskiego (powodem nieodnotowania są zwykle różnice w przyjętych kryteriach doboru haseł lub nieregularne aktualizacje ich zasobu).

Za słowa niedopuszczalne uznaje się:

- słowa zawierające wielką literę (np. *Warszawiak*, *EuroCity*, *dBASE*, *mBank*, *Australia*), a także nazwy własne zapisywane małymi literami (np. *gamescom*, *innogy*);
- skróty, przy czym przez skrót należy rozumieć słowo, które w czytaniu wymaga rozbudowania o brakujące głoski (np. *ckm* [czytaj: cekaem], *dcą* [czytaj: dowódca], *dyr.* [czytaj: dyrektor], *fud.* [czytaj: fudit]); nie są zatem skrótami takie słowa jak: *cekaem*, *bus*, *gees*, *baon*;
- słowa zawierające apostrof (np. *scrabble'owy*, *sartre'owski*, *collage'owo*, *grunge'owiec*);
- formy odmiany zawierające apostrof (np. *remake'u* od *remake*, *pedicure'em* od *pedicure*, *house'owi* od *house*, *breakdance'a* od *breakdance*, *guide'ów* od *guide*); formy z końcówką zapisywaną fonetycznie nie wymagają apostrofu i są dozwolone (np. *remakiem*, *remaki*, *pedicurze*, *housie*, *breakdansie*, *guidzie*);
- słowa zawierające łącznik (np. *op-art*, *polsko-angielski*, *żeń-szeń*, *ping-pong*); dopuszczalne są jednak te formy ich odmiany, które nie zawierają łącznika (np. *czacz* od *cza-cza*, *chach* od *cha-cha*);
- słowa zawierające litery niewystępujące w polskim zestawie liter do gry Scrabble (np. *öre*, *écru*, *supernova*, *exodus*, *quizowy*); dopuszczalne są jednak formy odmiany niezawierające takich liter, w szczególności zapisywane przez *-ks-* wariantywne formy odmiany rzeczowników zakończonych na *-x* (np. *cardoksu*, *cardoksowi*, *cardoks* itd. od *cardox*) oraz inne formy zapisywane ze spolszczoną końcówką (np. *jiwie* od *jive*; *boutikiem*, *boutiki* od *boutique*);
- słowa występujące tylko w przejętych przez język polski dwu- lub kilkuwyrazowych wyrażeniach obcojęzycznych (np. *last minute*, *femme fatale*, *paso doble*, *frutti di mare*, *primus inter pares*); dopuszczalne są jednak słowa tworzące spolszczoną wersję wybranych wyrażeń tego typu **[lista nr 0]**;
- słowa z pytajną częścią partykułową *-li* (np. *chceszli*, *znaszli*, *rychłoli*);
- nazwy produktów firm, produktów danej marki itp. (np. *daewoo* – produkt marki Daewoo, *ibiza* – samochód marki Seat Ibiza, *nokia* – produkt marki Nokia, *persil* – produkt marki Persil, *amol* – lek marki Amol, *colt* – broń marki Colt), w tym także zdrobnienia (np. *fiacik*, *nyska*), nazwy pochodzące od skrótów (np. *wueska* – motocykl WSK, *pepesza* – pistolet PPSz) i nazwy potoczne (np. *beemka* od *bmw*, *renówka* od *renault*, *parabelka* od *parabellum*); dopuszczalne są jednak wybrane słowa **[lista nr 1]**, które wprawdzie pochodzą od nazw własnych, ale ich znaczenie jest szersze niż tylko „produkt marki X”;
- nazwy sklepów sieci (np. *empik*, *pewex*, *cezal*);
- słowa powstałe przez powtórzenie litery bądź liter (np. *taak*, *chooodź*, *brrrawooo*); dopuszczalne są jednak wybrane wykrzykniki **[lista nr 2]**, w których występuje co najwyżej podwojenie jednej z liter;

– przymiotniki utworzone od imion (np. *jackowe*, *łukaszów*, *magdzina*) oraz ich zdrobnień (np. *zosinej*, *marysin*, *adasiową*); dopuszczalne są jednak wybrane przymiotniki od imion biblijnych, mitycznych lub historycznych [lista nr 3]

Rozstrzygnięcia szczegółowe

1. Za dozwolone uznaje się słowa występujące tylko w kontekście innych słów, w szczególności:

- a. rzeczowniki w miejscowniku [np. [w] *oknie*, [na] *polach*];
- b. formy czasowników używanych tylko z *się* (np. *boisz*, *bojący*, *baniem* od *bać się*);
- c. formy używane tylko w połączeniach z innymi słowami, jeśli swą budową w sposób oczywisty wiążą się słowotwórczo z innymi pełnoznacznymi słowami – takie jak poprzedzone przyimkiem *po* słowa zakończone na *-sku*, *-cku*, *-dzku*, utworzone od przymiotników zakończonych na *-ski*, *-cki*, *-dzki* (np. *polsku* od *polski*, *poetycku* od *poetycki*, *ludzku* od *ludzki*).

2. Słowa, które powstają przez dołączenie do słowa dozwolonego cząstek mających zgodnie z polską ortografią pisownię łączną, są dozwolone w bardzo ograniczonym zakresie.

- a. Partykułę przeczącą *nie-* można dodawać jednokrotnie do wszystkich niezaprzeczonych:
 - form przymiotników odmiennych (np. *nieboski*, *nielepsi*, *nienajgorsza*, *niezrozumiałą*, *niezasłużone*), z wyłączeniem form zakończonych na *-sku*, *-cku*, *-dzku*; jako przymiotniki, zgodnie z wieloma współczesnymi klasyfikacjami, traktowane są także:
 - wyrazy, które tradycyjnie określane są jako imiesłowy przeszłe (np. *posiwiaty*, *opadły*);
 - wyrazy zaliczane tradycyjnie do liczebników: liczebniki porządkowe (np. *drugi*, *ósmi*), liczebniki wieloraki (np. *dwojaki*, *wieloraki*), liczebniki mnożne (np. *podwójny*, *potrójny*) i liczebniki wielokrotne (np. *dwukrotny*, *wielokrotny*);
 - form przysłówków pochodzących od przymiotników odmiennych (np. *niedługo*, *niewyżej*, *niedwojako*, *niepodwójnie*, *nienajtaniej*, *niedwukrotnie*, *niezrozumiale*, *niezasłużenie*) albo od imiesłowów przymiotnikowych czynnych (np. *niedrząco*);
 - form gerundiów, czyli rzeczowników odśownych (np. *niegranie*, *niebicie*);
 - form imiesłowów przymiotnikowych czynnych (np. *nieidący*, *niemająca*) i biernych (np. *niedany*, *niewbita*) i przeszłych (np. *nieposiwiaty*, *nieopadła*).

Ponadto dopuszczalne są wybrane słowa zawierające partykułę *nie-* (np. *niepogoda*, *nieopodal*, *nieraz*, *niejeden*). Niedozwolone jest dodawanie partykuły *nie-* więcej niż jednokrotnie (np. *nienieopodal*, *nienieraz*, *nieniejeden*).

- b. Partykułę *-ź/-że* można dodawać do form czasownika w trybie rozkazującym (np. *jedźże*, *idźcież*); inne połączenia z czasownikami są niedozwolone (np. *jestże*, *kupiźże*, *przyszliź*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa zawierające partykułę *-ź/-że* [lista nr 4]. Niedozwolone jest dodawanie partykuły *-ź/-że* więcej niż jednokrotnie (np. *jedźżeż*, *oźeż*, *żeż*, *niechżeż*, *niechżeżby*, *coźże*).
- c. Pisownia łączna z cząstką partykułową *-ć/-ci* jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych słów [lista nr 5].
- d. Pisownia łączna z cząstką zaimkową *-ń* (= *niego*) jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych przyimków [lista nr 6].
- e. Cząstkę partykułową *-by* można dodawać do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego, tworząc w ten sposób formy w trybie warunkowym (np. *skróciłby*, *skróciłaby*, *skróciłoby*, *grali*, *graty*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa (głównie spójniki i partykuły) zawierające partykułę *-by* [lista nr 7].
- f. Ruchome końcówki czasownikowe: *-(e)m*, *-(e)ś*, *-(e)śmy*, *-(e)ście*, odpowiadające formom pierwszej i drugiej osoby liczby pojedynczej i mnogiej, można dodawać:

- do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego (np. *skróciłem, skrócitał, skrócili, graliśmy, grałyśmy*);
- do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej w trybie warunkowym, o których mowa w podpunkcie 2e (np. *skróciłbym, skrócilibym, skrócilibyście, gralibyśmy, grałybyśmy*);
- do słów zawierających partykułę *-by* [lista nr 7] (np. *alebym, chybabyś, czyżbyście, obyście*);
- do spójnika *by* (formy: *bym, byś, byśmy, byście*);
- do partykuły *byle* (formy: *bylem, byleś, byleśmy, byleście*);
- do partykuł: *bodaj* (formy: *bodajem, bodajesz, bodaj, bodajemy, bodajcie, bodajcie*), *bogdaj* (formy: *bogdajem, bogdajesz, bogdaj, bogdajemy, bogdajcie, bogdajcie*).

Niedozwolone jest dodawanie końcówek czasownikowych: *-(e)m, -(e)ś, -(e)śmy, -(e)ście* do innych słów (np. *alem, pókim, boś, głupiś, toś, tuś, tyś, myśmy, późnośmy, gdzieżeście, lekarzaście*).

3. Część czasowników występujących w polszczyźnie to czasowniki defektywne, które nie mają kompletu form fleksyjnych. W przypadku tych czasowników dopuszczalne są tylko niektóre formy odmiany [lista nr 8].

4. Istnieją w polszczyźnie formy nieznajdujące zastosowania w żywym języku lub znajdujące je tylko w ograniczonym zakresie (tzw. formy potencjalne) – które są jednak gramatycznie poprawne i tym samym dopuszczalne. Takimi formami są w szczególności:

- liczba mnoga wszystkich rzeczowników odmiennych (np. *dekadentyzmy, tlenom, trwaniach, alumina, młodzieże*), nawet jeśli w słownikach języka polskiego są one opatrzone skrótem „blm” (bez liczby mnogiej) – formy liczby mnogiej znajdują uzasadnienie w kontekstach, w których mowa o różnych rodzajach czy specjalistycznych odmianach przywoływanych substancji, pojęć, zjawisk, zbiorowości itp.;
- „nieosobowy” mianownik liczby mnogiej rzeczowników męskoosobowych (np. *prałaty, rajdowce, sędzie, pogany, ziemiany*) – formy takie, utworzone regularnie, są nie tyle archaiczne, ile familiarne (np. nasze dzielne *komandosy*) lub deprecjonujące (np. te okrutne *belfry*); niektóre spotyka się względnie często we współczesnej polszczyźnie (np. *doktory*);
- wołacz wszystkich rzeczowników (np. *abstynencjo, prośbo, nózio/nóziu*);
- rodzaj męskoosobowy wszystkich przymiotników i imiesłówów nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *gniadzi, napotni, murowani*) – formy takie znajdują uzasadnienie w przypadku personifikacji, w przypadku znaczenia przenośnego lub w połączeniu z rzeczownikiem użytym przenośnie (np. *gniadzi mieszkańcy stadniny, napotni bohaterzy reklam środków medycznych, murowani faworyci*);
- przymiotniki i imiesłowy występujące w rodzaju gramatycznym niezgodnym z ich naturalnym odniesieniem ze względu na płeć (np. *żonata, zamężny, zamężni, żrebiący* [się]) – formy takie znajdują uzasadnienie w połączeniu z odpowiednim rzeczownikiem rodzaju męskiego bądź rodzaju męskoosobowego (np. *żonata osoba, zamężny podłotek, rodzice żonaci i zamężni, rzadko żrebiący się gatunek*);
- pierwsza i druga osoba liczby pojedynczej rodzaju nijakiego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *świeciłom, dojrzałoby, chciałoś, poznałobyś*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji obiektu lub przedmiotu, którego nazwa występuje w rodzaju nijakim (np. *słońce, jabłko*);
- pierwsza i druga osoba czasowników niedefektywnych nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *mżę, liniateś, dżdżyłybyśmy, sparciejecie*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji;
- tryb rozkazujący i formy nieosobowe czasu przeszłego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *muś, wólmy, siąpiono, byto*);
- zakończona na *-ij/-yj* wariantywna wersja dopełniacza liczby mnogiej rzeczowników, które w dopełniaczu liczby mnogiej mają końcówkę *-ii/-ji* (np. *bazylij, feeryj, gracyj, wakacyj, caccyj*);

- j. zakończona na -cie tradycyjna wersja wołacza liczby pojedynczej rzeczowników męskoosobowych z końcówką -ec w mianowniku liczby pojedynczej, które mają w temacie e ruchome (np. *akowiec – akowcze, japoniec – japończe, bywalec – bywalcze*).

5. Oficjalny Słownik Polskiego Scrabblisty służy do sprawdzania dopuszczalności słów podczas turniejów. Werdykt OSPS jest ostateczny, chyba że jest on bezsprzecznie nieprawidłowy (np. brak dopuszczalnego wyrazu *portami* mimo dopuszczalności odmiennego wyrazu *port*) – w takim przypadku ostateczną decyzję podejmuje sędzia turnieju.

Listy słów

0. Słowa występujące w spolszczonych wersjach wyrażen obcojęzycznych (w nawiasach wersje obcojęzyczne):

ganc egal (niem. ganz egal), *hip, hip, hurra* (ang. hip hip hooray), *kamera obskura* (łac. camera obscura), *w pizdu* (ros. в пизду), *w try miga / w trymiga* (ros. в три мига).

1. Słowa pochodzące od marek, modeli i nazw handlowych produktów (w nawiasach znaczenia):

adidas (but sportowy), *bobofrut* (soczek dla dzieci), *discman* (typ odtwarzacza), *dżambo* (dżambo dżet – wielki pasażerski samolot odrzutowy), *dżet* (*dżambo dżet* – wielki pasażerski samolot odrzutowy), *dżip* (typ auta), *elektroluks* (dawniej odkurzacz), *jacuzzi* (wanna z hydromasażem), *jale* (typ zamka do drzwi), *jeep* (typ auta), *junkers* (dawniej piecyk gazowy), *maggi* (typ przyprawy do zupy), *martens* (typ glana), *martini* (koktajl z dżinu i wermutu), *meleks* (typ auta), *pampers* (pielucha), *pershing* (przenośnie o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *perszing* (przenośnie o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *segway* (typ dwukołowego pojazdu), *taser* (typ paralizatora), *walkman* (typ odtwarzacza), *yale* (typ zamka do drzwi).

2. Wykrzykniki o podwojonych literach (w nawiasach dopuszczalne wersje z pojedynczą literą):

aa, auu (au), bee (be), brr, buu (bu), bzz, chrr, cii, ćśś, drr, ee, fee (fe), frr, fuu (fu), grr, hallo (halo), hmm (hm), hurra (hura), ii, mee (me), mm, mrr, muu (mu), oo, pff, pii (pi), prr, pss, psst (pst), trr, tss (ts), uff (uf), uu, wrr.

3. Przymiotniki pochodzące od imion biblijnych, mitycznych lub historycznych

abrahamowy, achillesowy, adamowy, archimedesowski, archimedesowy, argusowy, arystotelesowy, augiaszowy, bachusowy, chrystusowy, cyceroński, cyceroniański, cyceronowski, damoklesowy, dawidowy, edypowy, elżbietański, eolowy, euklidesowy, ezopowy, fidaszowy, fidaszowski, hamletowski, hamletyczny, heraklesowy, heraklitowy, herkulesowy, herodowy, herostratesowy, herostratowy, hesperydowy, hiobowy, hipokratesowy, hipokratyczny, homerowski, homerowy, homerycki, homeryczny, horacjański, horacjuszowski, ikarowy, jakubowy, janusowy, jesusowy, jowiszowy, judaszowski, judaszowy, kainowy, leonardowski, ludwikowski, lukullusowy, madejowy, marsowy, maryjny, mefistofelesowy, mefistofelowy, midasowy, mojrzeszowy, napoleoński, orfeuszowy, perkunowy, perunowy, pirrusowy, pitagorejski, platoński, priamowy, prokrustowy, prometeuszowy, proteuszowy, ptolemeuszowski, ptolemeuszowy, pyrrusowy, rafaelowski, rembrandtowski, sabałowy, salomonowy, senekański, sokratejski, stanisławowski, stańczykowski, syzyfowy, tycjanowski, zeusowy, zygmunowski.

4. Słowa z częstką partykułową -ź/-że (gwiazdki oznaczają wyrazy odmienne):

alboź, aleź, azaliź, bodajże, bogdajże, cóż, czemuż, czyjże*, czyliż, czyż, dalejże, dlaczegoż, dlaczegóż, dlategoż, dlategoż, dokądże, dopieroż, dopokądże, dopókiż, dośćże, ejże, gdybyż, gdyż, gdzież, hejże, ileż*, jakież*, jakoż, jakże, jednakowoż, jednakoż, jednakże, jegoż, jegóż, jejże, jeszczeż, kędyż, kiedyż, któredyż,*

*któryż**, *któż**, *małoż*, *możnaż*, *niechajże*, *niechże*, *niemalże*, *nieomalże*, *nieprawdaż*, *niktże**, *noż*, *obyż*, *omalże*, *onże**, *otóż*, *ówże**, *oż*, *podobnież*, *pokądże*, *pókiż*, *prawdaż*, *przecież*, *samże**, *skądże*, *takiż**, *takoż*, *także*, *tamże*, *tenże**, *toż*, *trzebaż*, *tuż*, *tyleż**, *wieleż**, *wszakoż*, *wszakże*, *wszelakoż*, *zaliż*, *znowuż*, *żebyż*.

5. Słowa z częstką partykułową -ć/-ci:

boć, *juźci*, *podobnoć*, *ponoć*, *toć*, *wolnoć*, *zawszeć*.

6. Słowa z częstką zaimkową -ń (= niego):

bezeń, *dlań*, *doń*, *nadeń*, *nań*, *odeń*, *oń*, *podeń*, *poń*, *przedeń*, *przezeń*, *weń*, *zań*, *zeń*.

7. Słowa z częstką partykułową -by:

aby, *aczby*, *aczkolwiekby*, *alboby*, *albożby*, *albowiemby*, *aleby*, *ależby*, *aniby*, *aniżeliby*, *azaliby*, *azaliżby*, *ażby*, *ażeby*, *bądzby*, *boby*, *bodajby*, *bogdajby*, *bowiemby*, *byleby*, *choćażby*, *choćby*, *chybaby*, *coby*, *czyby*, *czyżby*, *czyliby*, *gdyby*, *gdyżby*, *gdzieby*, *gdzieżby*, *iżby*, *jakby*, *jakżeby*, *jakkolwiekby*, *jakoby*, *jakożby*, *jednakby*, *jednakżeby*, *jednakowożby*, *jeśliby*, *jeżeliby*, *leczby*, *natomiastby*, *niby*, *niżby*, *niechby*, *niechżeby*, *niechajby*, *nimby*, *niżliby*, *niżeliby*, *nużby*, *oby*, *otóżby*, *ponieważby*, *przecieżby*, *przetoby*, *skoroby*, *tedyby*, *toby*, *tożby*, *toćby*, *toteżby*, *więcby*, *wszakby*, *wszakżeby*, *wszakożby*, *wszelakoby*, *zality*, *zaliżby*, *zanimby*, *zaśby*, *zatemby*, *żeby*.

8. Czasowniki defektywne.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego i form imiesłowu biernego dla następujących czasowników:

dojść, *nadejść*, *najść*, *obejść*, *odejść*, *podejść*, *pójść*, *przejść*, *przyjść*, *rozejść*, *ujść*, *wejść*, *wniść*, *wyjść*, *wzejść*, *zajść*, *zejść*.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego, form imiesłowu biernego i rzeczowników odstępnych (gerundiów) dla następujących czasowników:

iść, *dosiść*, *obsiść*, *osiść*, *podsiść*, *posiść*, *przeiść*, *przysiść*, *rozsiść*, *siść*, *usiść*, *wsiść*, *wysiść*, *zasiść*, *zsiść*.

Czasowniki, dla których dozwolone są tylko formy bezokolicznika, trzeciej osoby rodzaju nijakiego i rzeczowniki odstępne (gerundia):

braknąć, *cnić*, *cknić*, *dnieć*, *fartnąć*, *odechcieć*, *odechciewać*, *powodzić* (jako czasownik niedokonany), *rozednieć*, *rozedniewać*, *zabraknąć*, *zadnieć*, *zbraknąć*.

Uwaga: czasownik dokonany *powodzić* jest w pełni odmienny.

Pozostałe czasowniki defektywne i dozwolone formy ich odmiany:

powinien (*powinna*, *powinno*), *winien* (*winna*, *winno*) – tylko formy w trybie orzekającym,

słychać – tylko bezokolicznik i formy imiesłowu biernego,

widać – tylko bezokolicznik,

zwyknąć – tylko bezokolicznik i formy czasu przeszłego.